

PEARLS
FOR CHILDREN

Lokalna ścieżka pomocy dla dziecka doświadczającego krzywdzenia

Warszawa

Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę

Implemented by

Paramos vaikams centras
Children Support Centre

EMPOWERING
CHILDREN
FOUNDATION

UNIVERSITÀ
CATTOLICA
del Sacro Cuore

The content of this document represents the views of the author only and is his/her sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains. This document was funded by the European Union's Rights, Equality and Citizenship Programme (2014-2020).

Funded by the
European Union's Rights, Equality
and Citizenship Programme (2014-2020)

English Summary

Introduction

Professionals play an extremely important role in detecting violence against children, and their active attitude can make an effective contribution to prevent further cases of violence against minors. Victims of violence have the right to expect that professionals support them and help them find a way out of the difficult situation.

Due to the change of legal regulations in 2017, the notification reported to the police or public prosecutor's office of serious crimes against children (serious injury, rape, sexual exploitation) is the legal duty of anyone who has credible information about their commission, preparation or attempted commission. In accordance with Article 240(1) of the penal code, non-notification may result in a term of imprisonment of up to 3 years.

The obligation to report crimes against children is particularly important in the activities of professionals working with children. It is important that they are equipped with knowledge of changes in the law and how to respond to child abuse.

Responding to violence against a child means notifying the relevant services, as well as actions to stop harming a child, to provide psychological assistance to them and to prepare them to participate in legal proceedings.

It's hard to standarize the situational context in which children disclose being abused. Certainly it happens quite often among professionals that work with children, are trustworthy and create friendly atmosphere.

More often professionals can observe some symptoms to suspect that child is being abused. The ability to recognize abuse depends on the knowledge and experience of professionals and also – on their sensitivity to the problem. The following reaction is also related to the organizational culture, issues of internal procedures, knowing and understanding that procedures and – again – the awareness and sensitivity to the problem.

Professionals involved in intervention in cases of child abuse

The professionals that are mostly involved in child abuse interventions in Warsaw are:

- teachers, pedagogues, psychologists – in kindergartens and schools
- psychologists and pedagogues – in psychological-pedagogical counselling centres
- paediatricians and child psychiatrists – in public health centres
- social care workers
- workers of NGOs acting in the field of child support
- police, prosecutor's office
- Justice staff (Family Court staff, judge, court guardian)

Warsaw Network of Assistance to Children

In 2010 from the initiative of the Empowering Children Foundation, the Warsaw Network of Assistance to Children has been founded by City Hall. It's the group of 33 facilities (mainly psychological-pedagogical counselling centres and NGOs), that provides comprehensive assistance to children at risk of sexual abuse and their families. Activities focus on protecting children from harm, as well as minimising the consequences of experiencing violence.

The facilities of the Warsaw Network of Assistance to Children are located in different districts of Warsaw and offer:

- diagnosis and intervention in cases of suspected sexual exploitation of children,
- psychological support for sexually abused children,
- support for the families of children who have been sexually abused,
- assistance to parents, educators, teachers in situations of suspicion of sexual abuse of children.

Gaps and resources

The municipality of Warsaw lacks the local strategy of protection children from abuse, that should treat all levels of prevention (primary, secondary and tertiary). There is no standardization of child protection in schools and kindergartens. On the other hand, all nurseries in Warsaw has already introduced child protection standards, so the city is experienced in realization of such projects that

should be expanded among city's facilities. Child protection standards, inter alia, could regulate the procedures of intervention and standardize education of staff on the issue of child abuse. The responsible unit is the Education Office of the City Hall of Warsaw.

Although the city carries on the Warsaw Network of Assistance to Children, there are still too less places (offering free of charge assistance) that abused children and their families can get direct psychological, psychiatric, social and legal help. The issue should be addressed to the Office of Assistance and Social Projects.

More impact should be put on the multidisciplinary cooperation between city services – as NGOs realizing city projects, social care services, health services and educational services.

Wprowadzenie

Profesjonaliści odgrywają niezwykle ważną rolę w procesie wykrywania przemocy wobec dzieci, a ich aktywna postawa może skutecznie przyczynić się do zapobiegania dalszym przypadkom przemocy wobec nieletnich. Osoby pokrzywdzone przemocą mają prawo oczekiwać, że profesjonaliści będą ich wspierać i pomagać im znaleźć wyjście z trudnej sytuacji.

W związku ze zmianą przepisów prawnych w 2017 r. zawiadomienie zgłoszone policji lub prokuraturze o poważnych przestępstwach przeciwko dzieciom (poważne obrażenia ciała, gwałt, wykorzystywanie seksualne) jest obowiązkiem prawnym każdego, kto ma wiarygodne informacje na temat ich popełnienia, przygotowania lub próby popełnienia. Zgodnie z art. 240 par. 1 kk niezłożenie zawiadomienia grozi karą pozbawienia wolności do lat 3.

Obowiązek zgłaszania przestępstw przeciwko dzieciom jest szczególnie ważny w działaniach specjalistów pracujących z dziećmi. Ważne jest, aby posiadali oni aktualną wiedzę na temat zmian w prawie i sposobu reagowania na krzywdzenie dzieci.

Reagowanie na przemoc wobec dziecka oznacza przede wszystkim powiadomienie odpowiednich służb, a także działania mające na celu zaprzestanie krzywdzenia dziecka, udzielenie mu pomocy psychologicznej, prawnej i medycznej i przygotowanie go do udziału w postępowaniu sądowym. Ropoznawanie symptomów krzywdzenia dziecka zależy od wiedzy i doświadczenia specjalistów, a także – od ich wrażliwości na problem. Reakcja i interwencja jest związana z kulturą organizacyjną, w której pracują dani profesjonaliści, znajomością i rozumieniem wewnętrznych procedur ochrony dzieci (jeśli takie są) oraz – ponownie – świadomością i wrażliwością na problem.

Interwencja prawna

Interwencja prawna to powiadomienie organów wymiaru sprawiedliwości o krzywdzeniu dziecka. W przypadku przemocy stosowanej w rodzinie wobec dziecka jedyną możliwością uzyskania pomocy często zależy od osób nienależących do rodziny, które mają z dzieckiem kontakt na co dzień, takich jak nauczyciel, wychowawca, psycholog/pedagog w szkole lub przedszkolu.

Krzywdzenie dziecka w sensie prawnym może obejmować trzy obszary: przestępstwo na szkodę dziecka, nieprawidłowe wykonywanie władzy rodzicielskiej, które wiąże się z zagrożeniem dobra

dziecka, oraz przemoc w rodzinie. W zależności od obszaru, w którym występuje krzywdzenie, podejmowana jest odpowiednia interwencja: zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa (policja, prokuratura/, wgląd w sytuację rodziny (sąd rodzinny, ośrodek pomocy społecznej) lub uruchomienie procedury *Niebieskie Karty*.

Przestępstwa na szkodę dziecka i przesłuchanie

Dziecko — tak samo jak dorosły — z chwilą popełnienia na jego szkodę czynu karalnego staje się pokrzywdzonym w toczącym się postępowaniu karnym i ma określone prawa i obowiązki.

Jednym z najważniejszych dowodów w postępowaniu karnym są zeznania świadków. Dziecko pokrzywdzone w wyniku przestępstwa jest zobowiązane złożyć zeznania w przyjaznym miejscu przesłuchań. Przesłuchanie prowadzi sędzia z udziałem biegłego psychologa, dziecko nie musi już zeznawać w sądzie. Ustawodawca wprowadził do *Kodeksu postępowania karnego* szczególny ochronny tryb (ostatecznie ukształtował się on w 2015 r.) przesłuchania małoletnich pokrzywdzonych (art. 185a kpk) oraz małoletnich świadków (art. 185b kpk), a także określił warunki, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia przeznaczone do przeprowadzania takich przesłuchań (art. 185d kpk).

Prawny obowiązek zawiadomienia o przestępstwie

W sytuacji kiedy podejrzewamy przestępstwo na szkodę dziecka zawiadamiamy policję lub prokuraturę o przestępstwie na szkodę dziecka. Jest obowiązek to społeczny określony w art. 304 § 1 *Kodeksu postępowania karnego*. Jego niewypełnienie nie jest związane z karą.

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie nakłada w art. 12 na osoby, które w związku z wykonywaniem swoich obowiązków służbowych lub zawodowych powzięły podejrzenie o popełnieniu ściganego z urzędu przestępstwa z użyciem przemocy w rodzinie, obowiązek niezwłocznego zawiadomienia o tym policji lub prokuratora. Ponadto obowiązek denuncjacji nałożony został na osoby będące świadkami przemocy w rodzinie, które powinny zawiadomić o tym policję, prokuraturę lub inny podmiot działający na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Zawiadomienie należy złożyć pisemnie do prokuratury lub policji właściwej dla miejsca popełnienia przestępstwa. Wzór zawiadomienia można znaleźć na stronie kampanii „Reaguj – to

Twój prawny obowiązek” prowadzonej przez Fundację Dajemy Dzieciom Siłę pod adresem <https://old.fdds.pl/reaguj/wzory.html#wzory>. Zawiadomienie do sądu rodzinnego i nieletnich kierujemy do sądu właściwego miejsca zamieszkania dziecka.

Osoby pracujące z dziećmi

Dziecko może doświadczać przemocy ze strony pracującego z nim profesjonalisty lub w placówce, w której przebywa.

Formą ochrony dzieci w takich sytuacjach wpisanie do przepisów określających wykonywanie danego zawodu obowiązku przedstawienia przez kandydata zaświadczenia z Krajowego Rejestru Karnego w celu potwierdzenia niekaralności kandydata do pracy w zawodzie związanym z opieką nad dziećmi. Takie wymogi dotyczą nauczycieli.

Informacje o wcześniejszych skazaniach za przestępstwa seksualne można uzyskać na podstawie *Ustawy z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym*. Pracodawca i organizator wydarzeń mają obowiązek sprawdzenia pracownika, współpracownika lub wolontariusza w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym przed zatrudnieniem danych osób do prac związanych z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi.

Profesjoniści uczestniczący w interwencjach w sprawach dzieci pokrzywdzonych przestępstwem

Profesjoniści, którzy są głównie zaangażowani w interwencje związane z problemem krzywdzenia dzieci w to:

- nauczyciele, pedagodzy, psychologodzy – w przedszkolach i szkołach
- psychologodzy i pedagodzy – w poradniach psychologiczno-pedagogicznych
- pediatrzy i psychiatrzy dziecięcy – w publicznych ośrodkach zdrowia
- pracownicy opieki społecznej
- pracownicy organizacji pozarządowych działających w dziedzinie ochrony dzieci
- policja, prokuratura
- pracownicy wymiaru sprawiedliwości (pracownicy sądów rodzinnych, sędziowie, kuratorzy)

Interwencja wewnętrzna

Interwencja wewnętrzna w placówkach, w których przebywają dzieci, powinna obejmować:

- poinformowanie dyrektora szkoły o fakcie krzywdzenia; jeśli w szkole opracowana została polityka ochrony dzieci przed krzywdzeniem, warto poinformować także osobę odpowiedzialną za monitoring jej stosowania;
- kontakt placówki z rodzicem lub inną osobą sprawującą pieczę nad dzieckiem (w przypadku krzywdzenia dziecka w rodzinie – z rodzicem lub opiekunem niekrzywdzącym);
- rozmowę psychologa lub pedagoga z dzieckiem (w przypadku przemocy rówieśniczej także z dzieckiem będącym sprawcą);
- skierowanie dziecka lub dzieci do specjalistycznej placówki udzielającej pomocy i wsparcia (jeśli istnieje taka potrzeba);
- szczególne uwrażliwienie na zachowanie, wygląd i samopoczucie dziecka będącego ofiarą krzywdzenia;
- ewentualne działania pomocowe adresowane do świadków zdarzenia, jeśli do krzywdzenia doszło na terenie szkoły.

Działania zewnętrzne

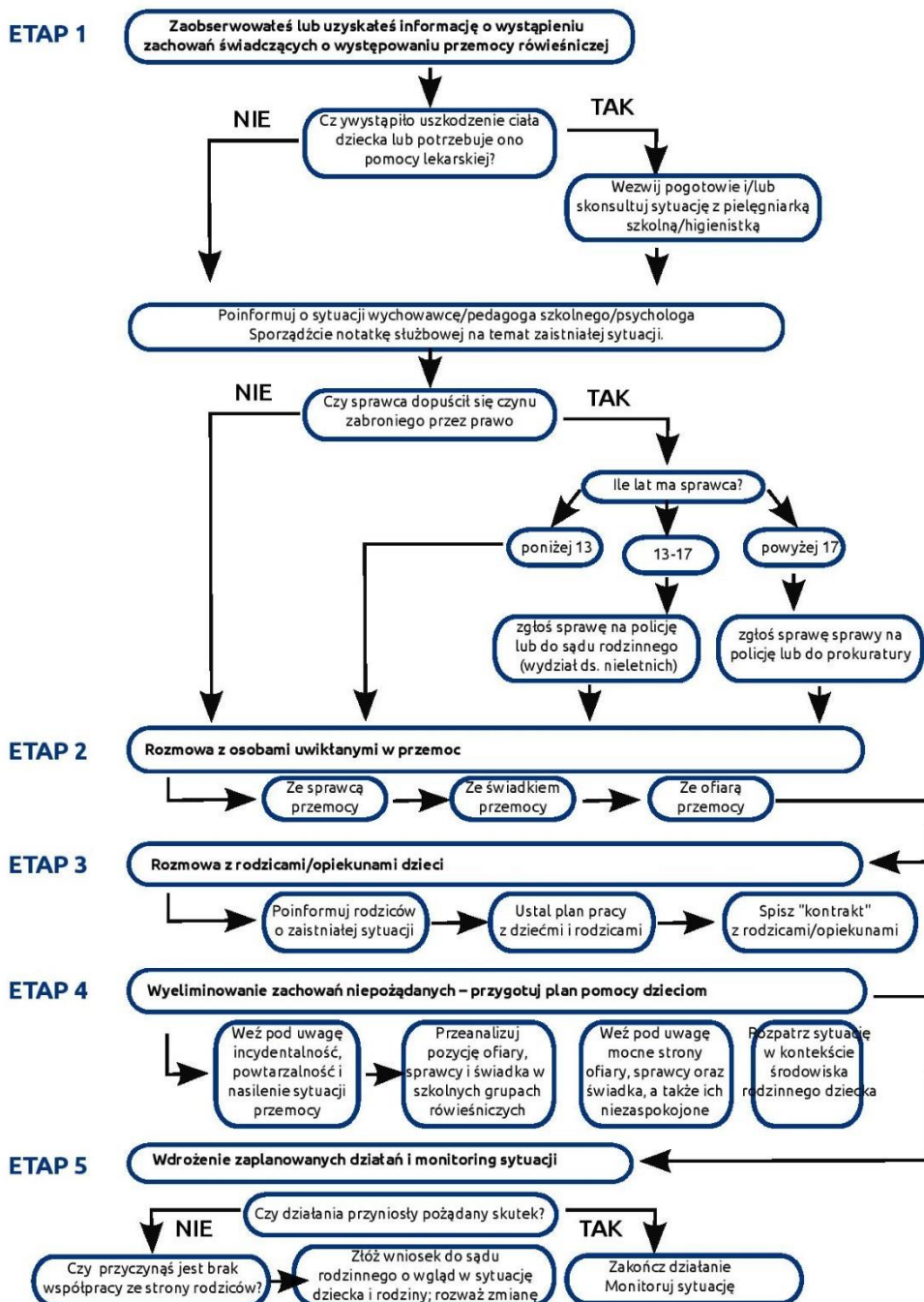
Etap zewnętrzny polega na powiadomieniu o fakcie krzywdzenia dziecka właściwych instytucji. Na ogół będzie to wiele czynności opisanych wcześniej jako interwencja prawna. Choć warto zaznaczyć, że nie każda sytuacja znajdzie swój finał w sądzie, to jednak interwencja w przypadku wielu spraw związanych z krzywdzeniem dziecka jest uregulowana na gruncie prawa, co oznacza, że wszczęcie procedury prawnej będzie konieczne.

Dziecko, czyli osoba poniżej 18. roku życia, nie ma pełnej zdolności do czynności prawnych, co oznacza, że nie może w swoim imieniu skutecznie ich podejmować. Nie może zatem poinformować policji, prokuratury czy sądu rodzinnego, że jest krzywdzone. W takich sytuacjach to na osobach dorosłych, a zwłaszcza profesjonalistach mających kontakt z dziećmi z racji wykonywanego zawodu (nauczyciele stanowią tu szczególną grupę zawodową), spoczywa obowiązek reagowania w przypadku podejrzenia, że dziecko doświadcza przemocy. Polskie

prawo nakłada na przedstawicieli placówek oświatowych konkretne obowiązki związane ochroną dzieci przed krzywdzeniem oraz interweniowaniem w przypadkach podejrzenia krzywdzenia.

W przypadku pozyskania przez pracowników placówki oświatowej informacji o krzywdzeniu dziecka przez jego opiekunów należy niezwłocznie podjąć działania zabezpieczające dobro dziecka. Równoległe z działaniami wewnątrz placówki, mającymi na celu udzielenie dziecku wsparcia, należy uruchomić procedurę zewnętrzną. Dokumentem regulującym podejmowanie interwencji zewnętrznej przez pracowników oświaty w sytuacjach podejrzenia przemocy fizycznej lub psychicznej jest rozporządzenie Rady Ministrów z 13.09.2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz. U. Nr 209, poz. 1245) wydane jako akt wykonawczy na podstawie art. 9d ust. 5 ustawy z 29.07.2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 1390) – dalej u.p.p.r. Działania z udziałem dziecka, co do którego istnieje podejrzenie, że jest dotknięte przemocą w rodzinie, powinny być prowadzone w miarę możliwości w obecności psychologa.

Schemat podejmowania interwencji w przypadkach podejrzenia krzywdzenia dzieci:

Warszawska Sieć Pomocy Dzieciom

Warszawska Sieć Pomocy Dzieciom udziela kompleksowej pomocy dzieciom zagrożonym wykorzystywaniem seksualnym oraz ich rodzinom. Działania koncentrują się na ochronie najmłodszych przed krzywdzeniem, a także na zminimalizowaniu konsekwencji, jakie niesie ze sobą doświadczenie przemocy.

WSPDZ rozpoczęła swoją działalność we wrześniu 2010 r. i jest projektem rozpoczętym z inicjatywy Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę, w którym uczestniczą organizacje pozarządowe, warszawskie poradnie psychologiczno-pedagogiczne przy wsparciu Biura Pomocy i Projektów Społecznych oraz Biura Edukacji Urzędu m.st. Warszawy.

W ramach Warszawskiej Sieci Pomocy Dzieciom dzieci ich rodziny wspierają specjaliści z warszawskich poradni psychologiczno-pedagogicznych prowadzonych przez m.st. Warszawę oraz z 3. organizacji pozarządowych. Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę jest jednostką koordynująca działania Warszawskiej Sieci Pomocy Dzieciom.

Placówki Warszawskiej Sieci Pomocy Dzieciom zlokalizowane są w różnych dzielnicach Warszawy i oferują:

- diagnozę i interwencję w przypadkach podejrzenia wykorzystywania seksualnego dzieci,
- pomoc psychologiczną dzieciom wykorzystywanym seksualnie,
- wsparcie dla rodzin dzieci, wobec których doszło do wykorzystania seksualnego,
- pomoc dla rodziców, wychowawców, nauczycieli w sytuacjach podejrzenia o wykorzystywanie seksualne dzieci.

Zasoby i potrzeby

W Mieście Warszawa brakuje lokalnej strategii ochrony dzieci przed krzywdzeniem, która powin na realizować wszystkie poziomy profilaktyki (pierwotnej, drugorzędowej i trzeciorzędowej) w tym zakresie.

Na terenie miasta nie ma powszechnie wprowadzonych standardów ochrony dzieci w szkołach i przedszkolach.

Z drugiej strony, wszystkie warszawskie żłobki mają wdrożyły standardy ochrony dzieci, więc mi

asto ma doświadczenie w realizacji takich projektów, które powinny zostać rozszerzone wśród miejskich placówek. Standardy ochrony dzieci mogłyby między innymi regulować procedury interwencji i ujednoliceć edukację pracowników warszawskich placówek w kwestii identyfikacji krzywdzenia dzieci i podejmowania interwencji. Odpowiedzialną jednostką za edukację tego sektora jest Biuro Edukacji Miasta Warszawy.

Mimo, że miasto prowadzi Warszawską Sieć Pomocy Dzieciom, wciąż jest zbyt mało miejsc, w których krzywdzone dzieci i ich rodziny mogą uzyskać bezpłatną pomoc psychologiczną, psychiatryczną, socjalną i prawną. Kwestia ta powinna zostać skierowana do Biura Pomocy i Projektów Społecznych Miasta Warszawy.

Wzmocnienia wymaga interdyscyplinarna współpraca między organizowanymi przez miasto serwisami pomocy – takimi jak organizacje pozarządowe realizujące projekty miejskie, opieka społeczna, edukacja i ochrona zdrowia.

Materialy źródłowe:

Seidel, K. *Zasady podejmowania interwencji w szkole*. Dyrektor Szkoły - Nr 3/2016 [267].